

**CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA
COMISSIÓ DE PROMOCIÓ CULTURAL
PONÈNCIA DEL MUSEU MARÍTIM**

ANTECEDENTS

El Ple del Consell Valencià de Cultura, en la seua sessió d'octubre de 1998 va acordar crear una ponència per a estudiar la creació d'un Museu Marítim Valencià, ubicat a la Ciutat de València, capital de la Comunitat

El Consell Valencià de Cultura, en la seua condició d'entitat consultiva, en els termes fixats en l'article setè de la Llei 4/1998 de Patrimoni Cultural Valencià, ha elaborat el present document, aprovat pel ple de la Institució el dia 26 de febrer de 2000.

INTRODUCCIÓ: APORTACIONS CIENTÍFIQUES I TÈCNIQUES VALENCIANES DE CARÀCTER MARÍTIM

José María López Piñero

En l'horitzó cultural mitjà de la nostra societat, i fins en els nostres ambients acadèmics, es desconeix habitualment la part científica, mèdica i tècnica del patrimoni històric valencià, una de les àrees més ignorades del qual és precisament la corresponent a les ciències i tècniques relacionades amb la mar, un buit greu que podria omplir-se amb el projectat Museu Marítim. Sense pretendre resumir un panorama complet, anotarem alguns exemples destacats pertanyents als períodes "clàssics" de l'activitat científica valenciana: el Renaixement, el Barroc i la Il·lustració.

El Renaixement: Jeroni Muñoz, Diego Ramírez de Arellano i Pere de Sírnia

Jeroni Muñoz, nascut a València en la segona dècada del segle XVI i mort en 1591, és considerat internacionalment com un dels més astrònoms més importants del Renaixement europeu. Se'n recorden sobretot les observacions de la nova de 1572, de la qual va demostrar, per mitjà de la determinació del seu paral·laxi, que no es tractava d'un cometa, sinó d'un astre situat en l'anomenada "esfera de les estrelles fixes" per la cosmografia clàssica, els fonaments de la qual va contribuir decisivament a desmentir. L'obra de Muñoz va influir, entre altres autors, en Brahe i en Galileu, que el cita freqüentment en els seus llibres. La seua principal aportació a la nàutica s'exposa en el seu tractat de cosmografia, en el qual descriu amb precisió no solament les projeccions cartogràfiques de Ptolomeu, sinó també moltes altres destinades a resoldre el problema de representar la Terra en un pla, ampliada a 360° a conseqüència dels descobriments geogràfiques. Analitza també les incorreccions de les cartes nàutiques consecutives a la declinació magnètica i a la projecció polar estereogràfica i revisa tots els mètodes existents en la seua època per a determinar la longitud i la latitud. Després de rebutjar les teories medievals sobre zones i climes, sistematitza les dades dels navegants, i conclou que totes les parts del món no cobertes per l'aigua són, de diverses maneres, habitables i disposen de flora i de fauna. Per al traçat dels mapes exposa el mètode de triangulació geodèsica del seu mestre Gemma Frisius (va ser un dels primers a utilitzar-lo), i insisteix que no s'ha de donar crèdit a les descripcions geogràfiques dels navegants si no s'hi determinen les coordenades amb tècniques matemàtiques rigoroses.

El xativí Diego Martínez de Arellano va ser alhora un navegant d'àmplia experiència i un notable astrònom i matemàtic. Va ocupar el càrrec de Pilot Major en la Casa de la Contratación de Sevilla, primera gran institució tecnològica moderna, i va morir a la capital andalusa en 1624. Va resoldre difícils problemes trigonomètrics plantejats per la cartografia marítima, va publicar un important mapa de declinacions magnètiques i va demostrar un domini experimentat de les qüestions pràctiques de la navegació. Les seues principals obres escrites són les titulades *Reconocimiento de los estrechos de Magallanes y San Vicente i Derrotero para ir desde Sanlúcar de Barrameda a las islas Filipinas*, que va redactar després de l'expedició dels germans García Nodal durant els anys 1618 i 1619 en la qual va ocupar el càrrec de cosmògraf. Contenen una àmplia sèrie d'observacions astronòmiques i marítimes, amb explicació dels mètodes utilitzats, i la primera cartografia precisa de l'extrem meridional del continent americà. Resulta obligat mencionar que hi figura la Tierra del Fuego com a "Isla de Xàtiva", atribuït per Martínez de Arellano en honor de la seua ciutat natal.

Si bé de menor importància que les grans contribucions de Muñoz i de Martínez de Arellano, també és digne de menció el tractat *Arte de la navegación que Pere de Síria* va publicar en 1602 a la ciutat de València. Inclou diuït capítols que s'ocupen successivament de nocions d'astronomia esfèrica, de les mareas i els senyals de tempestes, de la brúixola i del seu ús, de problemes d'astronomia nàutica i de cartografia.

El Barroc: Josep Zaragoza i els seus deixebles Josep Vicent del Olmo i Josep Chafrión

La introducció de la Revolució Científica a València pel que fa a la nàutica i disciplines afins ha estat situada per Víctor Navarro, els estudis del qual seguirem principalment, en la dècada 1660-1670 i en l'activitat del matemàtic i astrònom Josep Zaragoza i Vilanova. Nascut a Alcalà de Xivert l'any 1627 i mort en 1679, Zaragoza va ser un excel·lent astrònom pràctic entre les observacions del qual destaquen les relatives als cometes de 1664 i 1667, que va trametre a l'Acadèmia de Ciències de París i van ser recollides en el *Journal des Savants* i en les *Memoires de l'Acadèmia*. A més de diverses importants obres matemàtiques, va publicar el tractat *Esphera en común celeste y terráquea* (1675), que va sistematitzar els nous coneixements i tècniques astronòmiques, amb observacions pròpies. La tercera part de l'obra s'ocupa de les qüestions de geografia matemàtica i física i de nàutica. Després de descriure les característiques generals del globus terraquí, Zaragoza estudia el magnetisme terrestre, la magnitud de la terra, els cercles de latitud i longitud i els problemes de la determinació de la posició dels llocs en el globus, les zones i climes de la terra i els problemes de la cartografia i de la navegació, en especial la determinació de la latitud i la longitud i la corba loxodròmica. Entre els manuscrits que se'n conserven figura l'índex d'un curs complet de ciències físico-matemàtiques, amb un volum dels huit de què consta dedicat a la nàutica. L'última obra publicada per Zaragoza, *Fábrica y uso de varios instrumentos matemáticos* (1675), s'ocupa de la descripció i l'ús d'una sèrie d'instruments geomètrics, topogràfics, astronòmics i nàutics construïts per ell en col·laboració amb els seus deixebles, entre els quals destaquen Josep Vicent del Olmo i Josep Chafrión.

Josep Vicent del Olmo va publicar a València una *Nueva descripción del Orbe de la Tierra* (1681), llibre basat en una àmplia informació procedent de set centenars d'autors. La part més innovadora i interessant és la referent a la fabricació i l'ús de mapes, tema desenvolupat en nou capítols en els quals estudia detingudament les distintes projeccions cartogràfiques i l'elaboració de globus terrestres i de cartes de navegar.

Josep Chafrión va ser un destacat enginyer militar autor d'un gran nombre de treballs de fortificació i sol·licitat pels jurats de la ciutat de València perquè resolguera els difícils

problemes plantejats en la construcció del port de pedra de València a partir del projecte de Tomàs Guelda. A més d'una obra sobre fortificació, en va publicar una altra titulada *Escuela de Palas, o sea Curso mathemático* (1693), en la qual exposa diverses qüestions de caràcter marítim.

La Il·lustració (I): Tomàs Vicent Tosca, Jordi Joan, Gabriel Ciscar i Francesc Xavier Rovira

Tomàs Vicent Tosca, nascut a València en 1651, va ser el més destacat renovador de les ciències físico-matemàtiques en el període de transició del segle XVII al XVIII. Va assistir l'ajuntament valencià en diverses qüestions de tipus tècnic, entre les que solament s'acostuma recordar el plànol de la ciutat, que acabà en 1704, i entre les que figura la relativa a la reforma del port del Grau. A més, va elaborar un pla per a fer un port a Cullera i un canal navegable fins a l'Albufera i fins al Xúquer, i es va interessar vivament per la cartografia. La seua principal obra impresa va ser la titulada *Compendio mathematico*, els nou volums de la qual es van imprimir per primera vegada a València de 1707 a 1715 i se'n va fer tres reedicions completes en el segle XVIII (Madrid, 1717; València, 1757; València, 1760), a més de dos reimpressions parcials, prova del prestigi de l'àmplia difusió que va obtenir l'obra en tot l'àmbit hispànic durant el segle XVIII. La seua publicació va constituir un esdeveniment important, ja que hi apareixen molts dels més importants capítols de la nova ciència exposats àmpliament i amb gran claredat, en llengua romanç i des dels supòsits metodològics de Galileu i els científics mecanicistes. El Compendi està elaborat prenent com a model els cursos de caràcter enciclopèdic publicats a Europa en la segona meitat del segle XVII, el més important dels quals va ser el *Cursus seu mundus mathematicus* de Claude François Milliet Dechales, professor de matemàtiques a Clermont, Lió i Chambery, i de navegació i enginyeria militar a Marsella. En este tipus d'obres, les matemàtiques comprenien, a més de la geometria, l'aritmètica, l'àlgebra, la trigonometria, etc., designades en aquell temps amb el nom de "matemàtiques pures", una sèrie de matèries qualificades de "matemàtiques mixtes", "físico-matemàtiques" o "aplicades", entre les quals figurava la nàutica, a la qual Tosca va dedicar un volum del seu Compendi.

Jordi Joan i Santacília va nàixer a Novelda en 1713 i es va formar en l'*Academia de Guardias Marinas* de Cadis. A finals de 1734 va ser designat per Felip V, amb Antonio Ulloa, per a formar part de l'expedició al Virregnat del Perú organitzada per l'Acadèmia de Ciències de París. Un i altre va embarcar-se cap a Amèrica l'any següent. A més de l'assistència tècnica en les operacions geodèsiques, se'ls va ordenar que alçaren plànols de les ciutats i dels ports, amb les seues fortificacions, observacions geogràfiques i etnogràfiques, determinació de latituds i longituds dels diversos llocs per on passarien, confecció de derrotes o millora de les existents i descripcions botàniques. Els dos guardies marins van complir sobradament totes les seues obligacions i van fer dur a terme un treball molt superior al que se'ls havia demanat i podia esperar-se de dos jòvens de 21 i 19 anys respectivament. Els treballs dels expedicionaris duraren quasi una dècada. Novament a Espanya, Jordi Joan i Antonio Ulloa van ser ascendits a capitans de fragata i sol·licitats per a presentar els resultats del seu viatge, els fruits del qual van ser cinc obres redactades per Jordi Joan, per Ulloa o pels dos i firmades conjuntament: *Observaciones Astronomicas, y Phísicas, Relación histórica del viage, Disertación histórica y geográphica sobre el Meridiano de Demarcación entre los dominios de España y Portugal, Carta del mar del Sur i Noticias secretas de América*. Les més importants des del punt de vista científic en són, sense dubte, les *Observaciones Astronomicas, y Phísicas hechas de Orden de S.Mag. en los Reyos del Perú... de las quales se deduce la figura y magnitud de la Tierra, y se aplica a la navegación*, i la *Relación histórica del viage*, redactades la primera per Jordi Joan i la segona per Ulloa. Són una de les contribucions científiques més importants fetes a

l'Espanya del segle XVIII, i mostren l'alt nivell de preparació científica assolit pels marins espanyols i la magnitud del treball fet per l'expedició. La seua publicació en 1748 en cinc volums va constituir igualment una de les empreses editorials més notables de l'Espanya del seu segle. En la *Relación histórica* es descriuen les mars navegades, a manera de derrota, els països i les regions visitats, amb totes les seues particularitats. Quant a les *Observaciones Astronómicas, y Phísicas*, van ser la primera exposició completa, publicada abans que les dels científics francesos, dels resultats dels treballs relatius a l'amidament de l'arc de meridià.

Més tard, Jordi Joan va organitzar el pla general del *Arreglo de la construcción de los navíos y demás fábricas de este ramo, igualmente que el proyecto de dirección de los arsenales y sus obras*, va prestar altres servicis tècnics i, ascendit a capità de navili, va assumir la direcció de l'*Academia de Guardias Marinas de Cadis* i va renovar en profunditat els estudis que s'hi impartien. Amb tal propòsit, es va fer amb professors competents, es va ocupar de l'adquisició d'una excel·lent col·lecció de llibres i d'instruments científics i amb estos va dotar un magnífic observatori astronòmic, ja instal·lat com a annex a l'acadèmia en 1753, va suprimir el dictat de les lliçons i va inaugurar una política d'edició de llibres de text amb el seu *Compendio de navegación* (1757). Entre les obres més destacades de Jordi Joan com a científic hi ha el seu *Examen marítimo* (1771), un tractat de mecànica aplicat a la navegació en dos grossos volums en el qual va saber aprofitar els seus vastos coneixements sobre construcció naval i maniobra dels vaixells, i va incorporar els resultats de les experiències fetes a la badia de Cadis amb models construïts expressament. El primer volum és un tractat de mecànica racional: definicions i axiomes del moviment, centres de gravetat, rotació d'un sistema, pèndols, teoria del xoc, màquines simples, equilibri i moviment dels fluids, resistència d'estos al moviment d'un sòlid en els seus diversos casos i dos apèndixs. El segon, una aplicació a la dinàmica del vaixell de tot allò exposat en el primer. L'obra va ser traduïda al francès, l'anglès i l'italià. Levéque, professor reial d'hidrografia i matemàtiques a Nantes, que es va encarregar de la traducció al francès, va notar en la dedicatòria que "cap de les teories proposades fins ara no ha proporcionat resultats tan conformes amb l'experiència", i que "la ciència del moviment dels cossos sòlids i fluids s'hi presenta d'una manera absolutament nova". Jordi Joan va ser membre de la *Royal Society de Londres*, i de l'*Acadèmia Reial de Ciències de Berlín*, i corresponent de la de París. Va morir en 1773, als seixanta anys d'edat.

Un altre marí valencià de gran altura científica va ser Gabriel Ciscar i Ciscar, nascut a Oliva en 1760 i nebot de Gregori Mayans. En 1777 va ocupar plaça en la recentment creada *Compañía de Guardiamarinas*, de Cartagena, on huit anys després se li va encarregar el "curs d'estudis majors". En 1802 va rebre l'encàrrec d'escriure els llibres de text per a les acadèmies de guàrdies marines i l'any següent va publicar el seu *Curso de estudios elementales de marina* en quatre volums, i l'*Explicación de varios métodos gráficos para corregir las distancias lunares*. El *Curs de Ciscar*, del qual se'n van fer moltes reedicions, va ser l'obra més influent en l'ensenyament nàutic a l'Espanya del segle XIX. Consta de quatre toms, dedicats a l'aritmètica, la geometria, la cosmografia i el pilotatge. L'obra de Ciscar com a redactor de manuals per a l'ensenyament inclou també els tractats d'aritmètica, trigonometria esfèrica i cosmografia, de nivell superior al *Curs*, però més limitats en la seua aplicació docent. Una de les contribucions més destacades de Ciscar a la nàutica va ser els seus mètodes gràfics per a aclarir les distàncies lunars dels efectes de la refracció i el paral·laxi, que va exposar en la seua *Explicación de varios métodos gráficos para corregir las distancias lunares* (1803). El recurs a les distàncies lunars era, en l'època de Ciscar, l'única alternativa vàlida a la utilització dels cronòmetres per a determinar la longitud geogràfica. Altres autors espanyols feren igualment aportacions importants al desenvolupament dels procediments per a estimar les distàncies entre la Lluna i el Sol o

alguna estrella zodiacal, però el mètode de Ciscar excel·lix per la seua exactitud, economia de mitjans i flexibilitat. Ciscar va ser, a més, l'introduïdor a Espanya del sistema mètric decimal.

També mereix ser mencionat l'alacantí Francesc Xavier Rovira, que va ocupar els càrrecs de comandant principal del Cos Reial d'Artil·leria de Marina i de professor d'artilleria a l'Acadèmia de Guardias Marinas de Cadis. Les seues obres principals són un *Tratado de artillería* (1777), dedicat a Jordi Joan, que van utilitzar com a llibre de text les acadèmies de Cadis i Cartagena, i un *Compendio de Matemáticas* (1781-1791), en sis volums, "per a les escoles del Cos Reial d'Artil·leria de Marina", que inclou aritmètica, geometria, trigonometria i geometria pràctica, artilleria de mar i terra, pirotècnia, fortificació i mines. Esta segona obra va obtenir tres reedicions.

La Il·lustració (II): Francesc Xavier Balmis i Joan Baptista Bru de Ramon

Una contribució de primer rang va ser la difusió mundial de la vacuna antivariòlica per l'expedició dirigida pel cirurgià alacantí Francesc Xavier Balmis. Quan Edvard Jenner va donar a conèixer el seu descobriment de la vacuna antivariòlica, Balmis va ser-ne un dels primers partidaris, en uns anys en què els governs i les institucions científiques britàniques ignoraven al mateix Jenner. Fruit de la seua preocupació pel tema va ser la traducció del tractat sobre la vacuna de Jacques Louis Moreau de la Sarthe. Va aparèixer a principis de 1803, amb un extens estudi introductori del mateix Balmis que mostra els seus sòlids coneixements i la seua àmplia experiència en la matèria. En juny del mateix any, la Junta de Cirurgians de Cambra va aprovar el seu projecte titulat *Derrotero que debe seguirse para la propagación de la vacuna en los dominios de Su Majestad en América*. El mateix mes va rebre el nomenament de director de la Reial Expedició Marítima de la Vacuna. Es tracta de la famosa expedició que, entre 1803 i 1806, va fer la volta al món propagant la vacuna antivariòlica en extensos territoris d'Amèrica i també en algunes zones d'Àsia. Balmis deu principalment el seu relleu històric a esta gran empresa, cantada per Manuel José Quintana i elogiada calorosament per autors de diversos països com una de les fites inicials de la medicina preventiva moderna. Integraven l'expedició, a part del director, quatre cirurgians, dos practicants, quatre infermers i vint-i-dos xiquets procedents de la casa d'exposits de La Corunya, amb la seua rectora. Els xiquets es necessitaven per a conservar el virus vacunal, per mitjà d'innoculacions setmanals en dos d'ells amb l'obtingut en les pústules dels vacunats la setmana anterior. Balmis duia aparells preparats minuciosament (termòmetres, baròmetres, una màquina pneumàtica, milers de vidres per a extensions del pus, etc.), i dos mil exemplars del text sobre la vacuna que acabava de traduir i que estava destinat a ser distribuït gratuïtament per difondre els coneixements precisos per a la pràctica de la vacunació. L'expedició va estendre la vacuna per les Antilles, Mèxic, Amèrica Central i del Sud, Filipines, Macao, Canton i l'illa de Santa Elena. A l'Amèrica meridional va ser portada per un grup d'expedicionaris encapçalat per Antoni Salvany, sotsdirector del viatge, que va morir en el curs de l'empresa.

Anotarem, finalment, l'activitat relacionada amb la mar de Joan Baptista Bru de Ramon, nascut a València en 1745 i figura de primer orde en el terreny de la paleontologia i de la il·lustració zoològica. Antonio Sáñez Reguart, Comissari de Guerra de Marina i director de la Reial Companyia Marítima, va recórrer de 1780 a 1787 "totes les costes de la Península... recollint, observant i escrivint sobre els peixos, insectes marins, crustacis, testacis, plantes i aus marines d'ambdós mars", portant com a col·laborador l'artista d'origen suís Miguel Cros, que va dibuixar del natural prop de mig miler de les espècies estudiades. Quan, en 1784, Carles III va ordenar que es publicaren a expenses seues els resultats de l'expedició amb el títol de *Colección de los peces y demás producciones marítimas de España*, Bru

se'n va encarregar dels gravats, dels quals en va lliurar cent en 1789 i vint-i-cinc més l'any següent. Tanmateix, l'obra va quedar interrompuda, i se'n conserven únicament els manuscrits i dibuixos originals en el Museu Nacional de Ciències Naturals i diverses sèries dels gravats de Bru, la més completa de les quals és la del Palau Reial, integrada per cent trenta-sis làmines, segurament totes les que havia gravat l'artista i naturalista valencià.

La principal raó de la interrupció per Sáñez de la Colección de peces va ser la seua dedicació "per òrdens superiors" a una altra gran obra: el Diccionario de las artes de la pesca nacional. Encara que directament influït pel tractat homòleg de Henri Louis Duhamel de Monceau, la major part del contingut dels seus cinc volums, que van aparèixer impresos entre 1791 i 1795, procedix de l'estudi directe de les tècniques pesqueres usades en les costes mediterrànies i atlàntiques espanyoles. El principal col·laborador d'este gran títol clàssic va ser Bru, que en va dibuixar les tres-centes quaranta-set làmines in folio que, com diu Juan Carlos Arbex, "no es limiten a mostrar-nos els aparells i les embarcacions pesqueres tal com eren a finals del segle XVIII, sinó que ens descobrixen la manera de confeccionar moltes d'estes arts". Entre elles es troben les següents tècniques valencianes de pesca, retolades: "Almadraba de Benidorm", "Almadrabilla", "Andana de nasas", "Andana de red", "Andanón", "Bolantín", "Bolichó", "Pesca de xibias mediante un candelero y un espejo", "Colla", "Encañizada para cerrar la gola de la Albufera", "Filer", "Llampuguera", "Palangre de tierra", "Samarquera" i "Traveser".

HISTORIA DEL PROJECTE DEL MUSEU MARÍTIM

1.- Existix a la Ciutat de València, des de ja fa temps, un Museu Marítim, últimament ubicat a l'edifici de les Drassanes. No obstant, existix també el consens social de que es tracta d'un Museu xicotet e indigne d'un país amb una història naval tan important com la de la Comunitat Valenciana. A més a més, en els darrers temps, l'edifici de les Drassanes, s'utilitza com a sala d'exposicions, i els fons del Museu Marítim es mantenen arraconats en una part del edifici.

2.- En aquest context, la Comissió de Promoció Cultural del CVC, des de ja fa temps, mostrà el seu interès per el tema, que es tractà en diverses reunions en els anys 1995-97.

3.- Com a conseqüència de tota aquesta activitat, es signà un Protocol entre el Pres. Zaplana i el Prof. Grisolia, el 25 de juny de 1997, per el que la Generalitat destinava 5.000.000 de pts. a la creació del Consorci Fundador del Museu Marítim Ausiàs March

4.- Després del parèntesi que va suposar el treball del Dictamen de la Llengua, es reprengueren els treballs sobre el Museu Marítim i a l'Octubre de 1998 es creà la Ponència del Museu Marítim, presidida pel Prof. Sanchis-Guarner al sí de la Comissió de Promoció Cultural del CVC

TREBALLS DE LA PONÈNCIA DEL MUSEU MARÍTIM DEL CVC

Se n'han efectuat de diversos tipus:

- A) Sessions de Constitució, Treball i Planificació

1.- Diverses sessions de treball en les que han intervingut els Membres de la Comissió del CVC, l'Assessor Jurídic del CVC i el Sr. Garcia Amor, representant de l'Autoritat Portuària de València

2.- Sessió mixta de Membres de la Comissió i Representants d'institucions Públiques

- Autoritat Portuària de València
- Ajuntament de València
- Diputació de València
- Generalitat Valenciana (Conselleria de Cultura)

També amb l'assistència de l' Assessor Jurídic del CVC, hi hagué unanimitat de tots el representants de les Institucions per a crear, en el seu moment el Consorci Fundador del Museu Marítim Ausiàs March

- B) Sessions d'Audiència

S'ha rebut en Audiència a les següents persones:

- Sr. Mompó, President de l'Autoritat Portuària
- Sr. Vañó, Impulsor del Museu de Transport de la C. Valenciana
- Sr. Grau i Sra. Alcón, Regidors de l'Ajuntament de València i Responsables del Pla Estratègic de la Ciutat de València
- Sr. Soriano Alfaro, representant de la Cia, "L'últim Vaixell", propietària de Vaixells clàssics, construïts a la Mediterrània i que son els únics vaixells disponibles de l'antiga flota de transport mediterrània.

- C) Sessions d'Audiència tècnica i de treball

La Ponència ha tingut sessions de treball a la seu del CVC amb els següents equips directors de Museus Marítims de l'Estat Espanyol:

- Sr. González-Aler, Almirall-director i Sra. Dolores Higuera, Cap de Estudis del Museu Naval de Madrid
- Sra. Elvira Mata i Sra. Olga López, Directora Tècnica i Cap de Investigacions i Col·leccions, respectivament, del Museu Marítim de els Drassanes de Barcelona

- D) Visites efectuades per el President de la Ponència

- Museu Marítim, Aquàrium i Port Vell (Barcelona)
- Museu Naval (Madrid)

- E) Visita efectuada per la Ponència, en part o en ple

- Visita de la Ponència en Ple a la Dàrsena Interior i complex Edifici dels Docks i Magatzems del Port de València (22 de maig de 1999)
- Visita de part dels membres de la Ponència a la goleta Tho.pa.ga, amarrada al Port de València (19 de setembre de 1999), inclosa una eixida a navegar

- F) Ofertes espontànies de col·laboració

Com a conseqüència de la publicació al Diari del Port de València d'una reportatge sobre la visita al Port de València, s'han rebut ofertes espontànies de col·laboració, entre les que destaquem les de

- l'Associació espanyola d'Enginyers Navals
- L'Associació de Maquetistes Navals
- El Taller de Fusteria de Ribera de l'escola d'Arts i Oficis
- etc.

- G) Llibres i Documents utilitzats

- Estatuts del Consorci de les Drassanes de Barcelona
- Manual d'Organització del Museu Naval
- Reglament del Museu Naval i el seu Patronat
- Reglament de Museus de Titularitat Estatal i del Sistema Espanyol de Museus
- Catàleg del Museu Naval
- Joies del Museu Naval
- Un Projecte de Futur per al Litoral Valencià
- Etc.

PROPOSTA DE CREACIÓ DEL MUSEU MARÍTIM DE LA COMUNITAT VALENCIANA

1.- EL DILEMA: MUSEU VELL- MUSEU NOU

Es l'opinió de la ponència que l'edifici de les Drassanes podria, teòricament, ser un excel·lent marc per muntar en el seu interior un Museu Marítim, que resultaria molt semblant al existent a Barcelona.

L'edifici gòtic, magníficament restaurat, té una gran amplària i capacitat interior. No obstant això, té, en la nostra opinió, un problema insuperable, que el fa inútil com a seu del Museu Marítim: Està separat del Port per una barrera arquitectònica d'edificacions insuperable.

Es la opinió d'aquesta Ponència el que el Museu Marítim deu estar situat amb contacte directe amb la mar. Per això, considerem, en principi, que la barrera de cases que separa les Drassanes del Port, impedeixen la consideració d'aquest edifici com a seu del Museu Marítim.

2.- LA UBICACIÓ: EL BALCÓ A LA MAR

Considerem que l'àrea de la Dàrsena Interior del port de València, cedida recentment a l'Ajuntament per a l'ús ciutadà i coneguda amb el nom de Balcó a la Mar: Efectivament, si es contempla la imatge anterior, es descobrirà amb facilitat que ja no es

pot considerar que el Port està lluny de la Ciutat, sinó que s'ha configurat com un dels centres geogràfics de la mateixa, i si es segueix la tendència d'altres ciutats que ens van per davant en la recuperació de la façana marítima, acabarà convertint-se un espai d'ample ciutadà.

Per aquestes raons, la Ponència de Museu Marítim recomana que el futur Museu Marítim s'ubique en l'interior del Balcó a la Mar. De fet, considerem que hauria de ser un dels motors de la millora de la zona.

3.- EL NOM: MUSEU MARÍTIM AUSIÀS MARCH

No estem absolutament segurs, perquè hi ha altres personatges en la nostra història que són més coneguts com a navegants, però pareix existir consens en què es denomine "Museu Ausiàs March", insigne poeta i navegant valencià. Almenys així es reflexa en el Protocol inicial que es va signar entre el Pres. Zaplana i el Prof. Grisolia, el 25 de juny de 1997

4.- EL LLOC: EL CONJUNT DEL EDIFICI DELS DOCKS COMERCIALS, ELS MAGATZEMS MODERNISTES I EL VARADOR

Es tracta de l'àrea suggerida per l'Alcaldessa de València i que va visitar la Ponència . Es tracta d'un conjunt que té moltes possibilitats. Les seves principals característiques són:

A.- ACCÉS NOBLE

L'àrea té un accés independent, que constitueix un àrea noble i que, en cas

necessari, encara es podria millorar

B.- ESPAIS AMPLIS

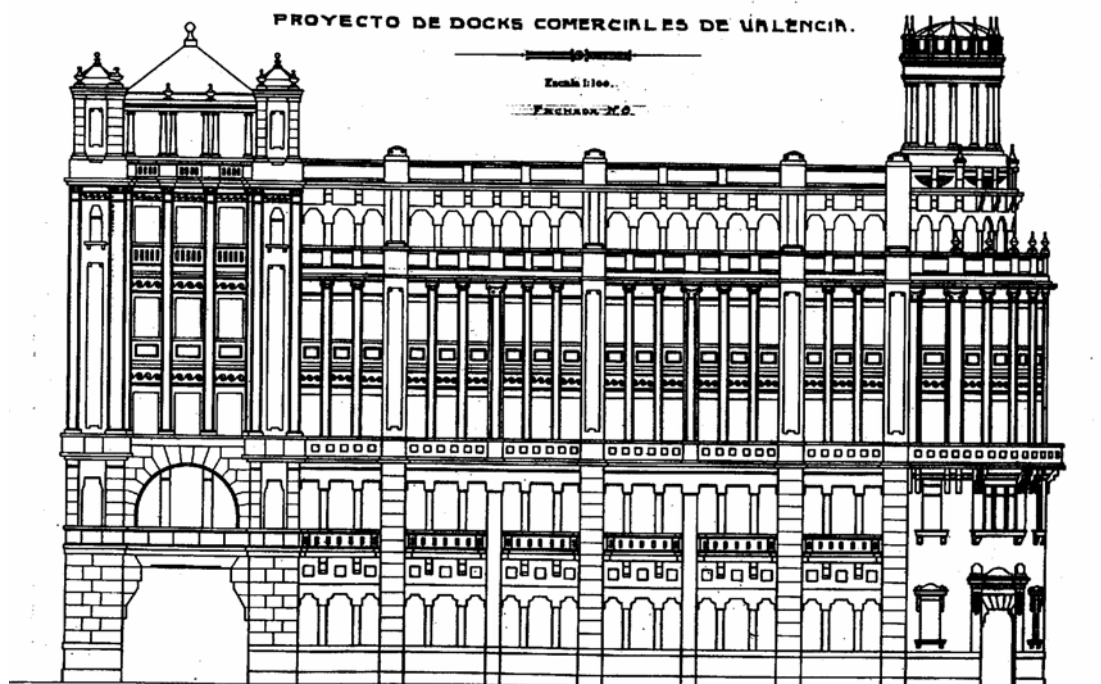
Es tracta de tota una zona, que comprèn diversos edificis, separats entre sí per amples explanades. Aquest és un element fonamental, en la nostra opinió perquè aquests espais s'utilitzarien com a zona d'aparcament i d'exposicions al aire lliure

C 1.- EDIFICIS SINGULARS: ELS DOCKS COMERCIALS DE VALÈNCIA

Es un dels edificis més singulars que hi ha a la Ciutat i al Port, encara que inacabat. Actualment destinat a la seva funció inicial de magatzem de mercaderies, té, en la nostra opinió una triple vessant, molt interessant:

- 1.- Aprofitant la seva conversió en Museu, es podria acabar l'edifici, amb el que es crearia un esplèndid edifici modernista, segons els plànols originals, o amb modificacions, resultat d'un concurs entre arquitectes de reconegut prestigi.
- 2.- L'edifici està actualment destinat a Magatzem. Aquesta funció, destinada, pensem, a desaparèixer amb la generalització del transport per contenidors, podria conservar-se en el Museu en el seu estat més pur.
- 3.- L'interior del edifici té una alta densitat de columnes, el que el fa idoni per a la seua

compartimentalització, i per a crear espais reduïts per exposar peces de poc volum.

C 2.- EDIFICIS SINGULARS: ELS MAGATZEMS MODERNISTES

Es tracta d'uns edificis absolutament singulars, diàfans, de sostres de fusta molt alts, i amb unes columnes de ferro finíssimes, que constitueixen un espai idoni per a exposar objectes de gran volum, com a barques i altres elements necessaris per a un Museu d'aquestes característiques.

D.- EL VARADOR

Es tracta d'un dels elements més importants del conjunt. En un gran varador, que permetix la reparació i els treballs de conservació de bucs d'una mida considerable. Nosaltres pensem que seria un dels elements més atractius del Museu, on el públic podria veure treballar en el seu elements als fusters de ribera.

5.- CARACTERÍSTIQUES I FILOSOFIA DEL MUSEU

Nosaltres pensem que el futur Museu, hauria de tenir, en principi, les següents característiques:

A.- TITULARITAT I GESTIÓ DE FUTUR MUSEU

Els membres de la Ponència, arran de les informacions obtingudes en les entrevistes mantingudes amb els equips directius del Museu Marítim de Barcelona (regit per un Consorci) i del Museo Naval de Madrid (regit per un almirall-director i amb un Patronat) han discutit àmpliament les avantatges e inconvenients d'ambdós sistemes. S'ha arribat a l'acord de que es mes operatiu el Consorci, que te autonomia administrativa, que el sistema d'un Director amb un Patronat, que fa que les decisions administratives depenguen d'organismes externs al propi Museu. Així doncs, la Ponència opina que la Titularitat del futur Museu Marítim ha de ser pública. El Titular seria únic: La Generalitat Valenciana. El Museu estaria governat per un Consorci d'entitats Públiques (Autoritat Portuària, Ajuntament, Diputació, Generalitat, CVC, etc) i tindria un Director/a – gerent a càrrec de la gestió diària. Les entitats formadores del Consorci aportarien els fons necessaris. Pensem que cal constituir primer el Consorci Fundador del Museu Marítim Ausiàs March, per a transformar-lo posteriorment en Consorci Rector.

El Consell Valencià de Cultura considera raonable que s'arbitren fórmules que facen possible la participació de persones i entitats privades en el Consorci Fundador del Museu Marítim Ausiàs March.

B.- FINANÇAMENT

Existix un consens general sobre el fet que en este projecte, a pesar de la seua titularitat pública, ha d'existir, des del principi, finançament privat (Cia. Transmediterrànea, Unió Naval de llevant, Companyies Navilieres, Grans Magatzems, BP, etc.), bé en forma d'aportacions fixes a canvi de publicitat, bé com a finançament de projectes concrets)

C.- RELACIONS DEL FUTUR MUSEU AMB ALTRES INSTAL·LACIONS CIENTÍFIQUES I LÚDIQUES DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA.

El Museu podria establir relacions de col·laboració amb les Universitats, la Ciutat de les Arts i les Ciències, i altres Administracions que ho consideren oportú.

D.- FILOSOFIA DEL MUSEU

Pensem que deu ser bàsicament un Espai Lúdic, dirigit fonamentalment a fomentar la curiositat i l'amor dels valencians per les coses de la mar. Secundàriament deu ser un Espai Docent, dirigit bàsicament als xiquets. Finalment, pensem que deu ser un Espai d'Investigació, amb la filosofia dalt apuntada.

6.- SECCIONS DEL FUTUR MUSEU

És la part encara més nebulosa de l'estudi actual. En qualsevol cas, sí pareix que ha d'incloure les següents seccions:

- Navegació Comercial;
Història del Comerç Marítim de la Corona d'Aragó; Cabotatge Mediterrani Modern, etc..
- Pesca
Barques de Pesca (Llaüts, Bous, etc.) Preferiblement a flot

- Arts de pesca mediterranis
- Estructura del mercat de pesca
- Etc.

- Construcció naval
 - Construcció naval tradicional (Fusteria de ribera)
 - Història de la construcció naval valenciana (Unió Naval de llevant), amb un importantíssim patrimoni històric.

- Biologia i Ecosistemes de la Mediterrània

Seccions dedicades a l'estudi de la fauna i la flora marina mediterrània, amb especial èmfasi en el cultiu d'algues, el seguiment de l'evolució de la "alga assassina", etc.

- Història del Port de València, del seu entorn i d'altres ports de la Comunitat Valenciana

Pareix important que existisca una secció dedicada a la història i evolució, no sols dels Ports de la Comunitat Valenciana, especialment del de València, sinó també del seu entorn, que habitualment conté elements arquitectònics i urbans singulars.

- Vaixells a flot, per a la seua utilització pels visitants.

Aprofitant l'existència de l'espill d'aigua de la Dàrsena Interior del port, poden, i, en la nostra opinió, deuen, incloure's elements a flot, que poden utilitzar-se per a passejar als visitants, amb el fi que entren en contacte directe amb el port i, en general, amb el mar. Estos elements haurien de ser:

 - Les tradicionals "oronetes" (golondrines), per a visites guiades per l'interior del port
 - La Goleta Tirant, propietat de la Generalitat Valenciana, per a viatges d'instrucció, com a part del programa d'activitats escolars, per tot el Litoral valencià
 - Altres vaixells que ja estan disponibles (La goleta Tho.pa.ga i el Motoveler "Cala Milló") i altres que pogueren aconseguir-se com un Bou tradicional de pesca, llaüts, etc.

- Altres elements
 - Secció de Cartografia
 - Audiovisuals
 - Cafeteria
 - Botigues
 - etc.

ELEMENTS JA DISPONIBLES

Existixen ja una sèrie d'elements que ja estan disponibles i que permetixen pensar que la proposta enunciada no es utòpica. Aquests elements son:

1.- Compromisos obtinguts

- Protocol amb la Presidència de la Generalitat
- Carta del Ministeri de Defensa
- Conveni (a signar) amb l'Alcaldia de València

2.- Ofertes de col·laboració

Dalt esmentades, estem segurs que es multiplicaran quant aquest projecte siga públic.

3.- Col·leccions

- Col·lecció de maquetes de l'escola de Fusteria de Ribera, propietat del Port de València i col·lecció de maquetes del Museu marítim de les Drassanes.

4.- Vaixells a flot

La Companyia propietària de la goleta Thopaga i el Motoveler Cala Milló ha comparegut davant la Ponència del Marítim del CVC i sembla estar disposada a arribar a acords amb el futur Museu Marítim

GOLETA THO.PA.GA

MOTOVELER "CALA MILLÓ"

JORNADA DE PRESENTACIÓ PÚBLICA

La Ponència suggereix la celebració d'una jornada de presentació pública d'aquest informe.

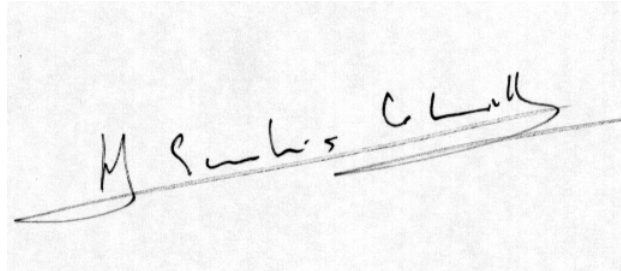
CONSIDERACIONS FINALS

1.- Els Membres de la Ponència del Museu Marítim, que va elaborar la Proposta en la que es basa el Present Dictamen, han sigut:

*President: Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles
Secretari: Joaquin Calomarde Gramaje
Vocals: Ricardo Bellveser Icardo
Santiago Grisolia
José Morera Buelti
Manuel Muñoz Ibáñez
Vicente Muñoz Puelles
Ramón de Soto Arándiga*

2.- A este Document s'han incorporat totes i cadascuna de les esmenes, que, presentades pel membre del Consell Valencià de Cultura, Sr. Álvarez, varen ser aprovades, conjuntament amb la proposta de la Ponència del Museu Marítim, en el Ple de 26 de febrer de 2000.

València a 1 de Maig del 2000

A handwritten signature in black ink, appearing to read "M. Álvarez", is written over a horizontal line. The signature is stylized and cursive.